

Я. М. Радченко

аспірант
Класичного приватного університету

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ ЩОДО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗА ВИСЛУГУ РОКІВ: ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ

Стаття присвячена особливостям пенсійного забезпечення військовослужбовців за вислугу років. Пенсійне забезпечення військовослужбовців є свого роду подякою цим людям за чесно виконану роботу щодо забезпечення безпеки та вселяє впевненість у діючих співробітників-військовослужбовців у тому, що вони не будуть покинуті державою напризволяще при настанні ушкодження їх здоров'я під час виконання ними обов'язків військової служби, або у разі набуття права на пенсію за вислугою років, адже основне призначення та завдання пенсій – забезпечити матеріальну підтримку громадян у випадках настання соціальних ризиків, передбачених у законодавстві. Воно є сукупністю відносин з виплати державою, в особі уповноважених нею суб'єктів, пенсій з метою виконання своїх зобов'язань перед тими громадянами, у яких право на пенсію виникло в результаті проходження військової служби.

Автор виділяє такі особливості пенсійного забезпечення військовослужбовців за вислугу років: суб'єкти правовідносин, яким призначається пенсія за вислугу років, чітко визначені в законах; основний юридичний факт, що зумовлює їх виникнення є спеціальний стаж, тобто вислуга років; для призначення цієї пенсії необхідним є залишення роботи (військової служби), яка дає право на таку пенсію; диференційовані умови визначення розміру пенсії залежно від займаної посади; пряма пропорційна залежність розмірів пенсій від рівня грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, які проходять військову службу; фінансуються пенсії за рахунок Державного бюджету України; сума нарахованої пенсії не оподатковується незалежно від її розміру.

Ключові слова: суб'єкти правовідносин, право на пенсію, спеціальний стаж, вислуга років, грошове забезпечення, Державний бюджет.

Постановка проблеми. Рівень реалізації соціальних прав і гарантій звільнених в запас військовослужбовців значно впливає на морально-психологічний стан військових, які нині проходять службу, на їх впевненість в завтрашньому дні. Соціальне становище військових пенсіонерів є для них наочним прикладом власного стану в недалекому майбутньому.

Перед військовослужбовцями постає величезна кількість проблем в процесі їх адаптації до умов «цивільного» життя. Звільнення з військової служби несе для військовослужбовця негативний психологічний заряд. Це пов'язано з тим, що служба в армії виступала для нього як фактор гарантованої зайнятості, отримання пристойного грошового утримання, соціальних пільг і гарантій. Після звільнення хвороби переслідують велику чисельність військових пенсіонерів не тільки через вік і часто екстремальних умов служби, а й внаслідок психологічних факторів.

Мета статті. З'ясувати особливості пен-

сійного забезпечення військовослужбовців за вислугу років

Виклад основного матеріалу. Проблеми пенсійного забезпечення військовослужбовців висвітлено в працях В.І. Мірненка, І. Ткача, С. Сазонова, І.М. Сироти та інших. Разом з тим, не всі аспекти пенсійного забезпечення колишніх військових достатньо вивчені та отримали належне наукове обґрунтування.

Пенсійне забезпечення військовослужбовців – це один із основних і найбільш стабільних елементів соціального забезпечення осіб, що проходили військову службу та членів їх сімей.

На думку В. М. Александрова військова служба належить до одного із найбільш складного та відповідального виду професійної діяльності людини, що обумовлено ненормованою тривалістю робочого часу; суворою регламентацією встановленого порядку та правилами їх дотримання; вимагає повної самовіддачі, високого професіоналізму та особливої відповідально-

сті за виконання широкого кола обов'язків; обмежує військовослужбовців у деяких правах та свободах людини і громадянина (членство у політичних партіях, участь у страйках, підприємницька діяльність).

Відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» 25 березня 1992 року в ч. 9 ст. 1 визначає, що «військовослужбовці – особи, які проходять військову службу», і далі в ч. 3 ст. 2 зазначено, що громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які проходять військову службу, є військовослужбовцями.

Важливим є факт того, що військовослужбовці є учасниками системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, тобто застрахованими. Це передбачено і Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 09 липня 2003 року і Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08 липня 2010 року.

Страхові внески на обов'язкове пенсійне страхування, на відміну від податків і зборів, – це індивідуально оплатні обов'язкові платежі, персональне цільове призначення, яких – забезпечення прав особи на пенсію в розмірі еквівалентному накопиченим пенсійним правам, а також залежно від правового статусу особистості.

Відповідно до Закону України №2464 «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» платниками єдиного соціального внеску є військові частини та органи, що виплачують грошове забезпечення для таких осіб:

– військовослужбовців, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу, зокрема, які проходять військову службу під час особливого періоду, визначеного Законом України від 21 жовтня 1993 року №3543 «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» та Законом України від 25 березня 1992 року №2232 «Про військовий обов'язок і військову службу»;

– проходять строкову військову службу у Збройних Силах України, інших утворених відповідно до закону військових формуваннях, Службі безпеки України та службі в органах і підрозділах цивільного захисту.

Основним видом пенсійного забезпечення для військовослужбовців є пенсія за вислугу років, в основу якої покладена презумпція втрати професійної працездатності.

Наразі, в чинному українському законодавстві немає легального визначення поняття «пенсія військовослужбовців за вислугу років».

Розглянемо поняття «вислуги років» більш детально. Поняття «вислуга років» є похідним від слів «служба», «служіння» і, з одного боку, відображає характер діяльності особи, спрямованої на службу країні під час здійснення загальнодержавних завдань (охорона від посягань на державний суверенітет і т.п.). З іншого боку, вислуга років окреслює межі відповідної діяльності, тобто передбачається, що з часом в зв'язку з характером служби і під впливом певних факторів (інтенсивністю служби, небезпекою для життя і здоров'я, нервово-психологічними навантаженнями, місцевістю, де вона здійснюється) об'єктивно знижується професійна придатність особи до здійснення діяльності того чи іншого виду.

Оскільки, вислуга років є одним із видів спеціального стажу, то її наявність дає право на певні переваги, зокрема, як вже зазначалось вище, військовослужбовцю, як правило, не потрібно досягати пенсійного віку для отримання пенсії, окрім того тривалість вислуги років суттєво знижена порівняно з загальним страховим стажем для цивільних громадян. Так, наприклад, пенсія за вислугу років, в розмірі не меншому, ніж прожитковий мінімум для непрацездатних громадян, буде виплачуватись військовому пенсіонеру за наявності від 20 до 25 років вислуги.

Так, у ст. 12 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 19 квітня 1992 року передбачені обставини за яких пенсія за вислугу років призначається незалежно від віку за наявності необхідної кількості вислуги років, або ж з врахуванням відповідного віку, однак завжди за умови звільнення зі служби.

Тобто, для отримання такого виду пенсії крім вислуги років, необхідно мати встановлений Законом вік, а також бути звільненим з роботи.

Щодо пенсійного віку, то для військовослужбовців він теж спеціальний і понижений (45 років незалежно від статі, якщо особа має право на пенсію згідно Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» та 55 років для чоловіків та 50 років для жінок, якщо особи мають право на пенсію згідно Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування»), особливо, якщо враховувати, що пенсійна система України наразі в стані

реформування, і вік, необхідний для призначення пенсії, щоразу підвищується майже для всіх громадян, однак такі зміни не торкнулись військових.

Отже, можемо виділити два види пенсій за вислугою років:

1) пенсії за вислугу конкретної кількості календарних років;

2) пенсії за вислугу років з урахуванням загального страхового стажу.

У першому випадку право на пенсію за вислугу років виникає при наявності сукупності двох обов'язкових умов:

1) факт звільнення з військової служби;

2) наявність на день звільнення законодавчо визначеної тривалості календарних років вислуги. Варто зазначити, що на сьогодні тривалість вислуги диференціюється залежно від часу звільнення особи з військової служби.

У другому випадку для набуття права на пенсію повинні бути дотримані три умови (в сукупності):

1) звільнення з військової служби;

2) досягнення на день звільнення 45-річного віку;

3) наявність на день звільнення загального страхового стажу 25 років і більше, з яких не менше 12 років шести місяців становить військова або правоохоронна служба (служба в органах внутрішніх справ, Національній поліції, Службі судової охорони, державній пожежній охороні, Державній службі спеціального зв'язку та захисту інформації України, органах і підрозділах цивільного захисту, податковій міліції чи Державній кримінально-виконавчій службі України) або ж 20 календарних років і більше, у разі звільнення зі служби у зв'язку з реформуванням Збройних Сил України;

Відсутність хоча б однієї із зазначених умов позбавляє військовослужбовця права на пенсію за вислугу років.

Порядок звернення та перелік документів, необхідних для призначення пенсії за вислугу років регламентується затвердженим Постановою правління Пенсійного фонду України від 30 січня 2007 року № 3-1 Порядком подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», де передбачений чіткий та вичерпний перелік документів, які необхідні особі для реалізації права на пенсію.

У сфері пенсійного забезпечення юридичний обов'язок полягає, в першу чергу, в тому, що відповідний орган, який здійснює пенсійне забезпечення, як суб'єкт правовідносин повинен надати відповідний вид пенсійного забезпечення в розмірі і в порядку, встановленому законом, а особа, яка має право на отримання пенсії, зобов'язана своєчасно і в повному обсязі подати необхідні та достовірні документи.

Враховуючи умови сьогодення, звернення за призначенням пенсії може бути особисто або через веб-портал електронних послуг Пенсійного фонду України.

Щодо розміру пенсій за вислугою років, то основним принципом пенсійного забезпечення військовослужбовців є пряма пропорційна залежність розмірів призначених пенсій від рівня грошового забезпечення відповідних категорій військовослужбовців, які проходять військову службу. Також розмір пенсій може змінюватись залежно від тривалості вислуги років та в окремих випадках, від загального страхового стажу роботи.

Як правило, розмір пенсійного забезпечення за вислугу років військових становить 50 % їхнього грошового забезпечення (ст. 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 19 квітня 1992 року), однак якщо тривалість вислуги більше мінімальної, то розмір пенсії збільшується на 3 проценти за кожний повний рік вислуги понад 20 років.

Відповідно до ч. 2 та ч.3 ст. 9 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 20 грудня 1991 року до складу грошового забезпечення військовослужбовців входять такі складові як:

1) посадовий оклад;

2) оклад за військовим званням;

3) щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премія);

4) одноразові додаткові види грошового забезпечення.

Отже, враховуюче вищезазначені норми, то до грошового забезпечення включаються лише щомісячні основні види грошового забезпечення, до яких належать: посадовий оклад, оклад за військовим званням, процентна надбавка за вислугу років, а також щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії.

Військовослужбовці, які мають право на пенсію за вислугу років не погоджуються з таким законодавчим підходом, тому часто звертаються до суду для перерахунку призначеної їм пенсії, оскільки вважають, що розмір їхньої пенсії повинен залежати від розміру грошового забезпечення з якого сплачені страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

На сьогоднішній день, держава сприяє підвищенню зацікавленості військовослужбовців у якісному виконанні обов'язків військової служби, встановлює різноманітні виплати та допомоги, підвищує грошове забезпечення.

Висновок. Таким чином, можна зробити висновок, що пенсійне забезпечення військовослужбовців за вислугу років – це один із видів їхнього соціального захисту, який полягає у виплаті щомісячної, довічної пенсії на умовах, які передбачені законодавством та фінансуються за рахунок Державного бюджету України. Пенсія за вислугу років призначається незалежно від віку за наявності необхідної кількості вислуги років, або ж з врахуванням відповідного віку (зниженого), однак завжди за умови звільнення зі служби.

Існує два види пенсій за вислугою років: 1) пенсії за вислугу конкретної кількості календарних років; 2) пенсії за вислугу років з урахуванням загального страхового стажу.

Правовідносини з пенсійного забезпечення за вислугу років мають претензійно-забезпечу-

вальний характер, коли один суб'єкт – особа, звільнена з військової служби (член сім'ї померлого військовослужбовця) – правомочна вимагати призначення і виплати належної пенсії відповідного виду, а інший суб'єкт – уповноважений орган – зобов'язаний цю пенсію призначити і виплачувати.

Список використаної літератури:

1. Закон України від 09.07.2003 № 1058 IV "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http:// zakon0.rada.gov.ua/laws/show/105815](http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/105815)
2. Конституція України – Закон України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. — №30. – С. 141.
3. Про пенсійне забезпечення – Закон України від 5 листопада 1991 р. // ВВР. – 1992. – №3. – С. 10 (зі змінами).
4. Про внесення змін у Закон України "Про пенсійне забезпечення" – постанова Верховної Ради України від 4 червня 1997 р. // Урядовий кур'єр. – 1997. – 1997. – 25 жовтня.
5. Сирота І. М. Право пенсійного забезпечення в Україні: Курс лекцій. – К., 1998.
6. Міщенко В. І., Гордієнко В. В. Недержавні пенсійні фонди в системі реформування пенсійної системи України // Фінанси України. – 1997. – №12. – С. 32.
7. Сивак С. Організаційно правові основи недержавного пенсійного забезпечення // Право України. – 1999. – №1. – С. 119-121.

Радченко Я. Н. Социальная политика государства по пенсионному обеспечению военнослужащих за выслугу лет: особенности применения

Статья посвящена особенностям пенсионного обеспечения военнослужащих за выслугу лет. Пенсионное обеспечение военнослужащих является своего рода благодарностью этим людям за честно выполненную работу по обеспечению безопасности и вселяет уверенность в действующих сотрудников-военнослужащих в том, что они не будут брошены государством на произвол судьбы при наступлении повреждения их здоровья при исполнении ими обязанностей военной службы или в случае приобретения права на пенсию по выслуге лет, ведь основное назначение и задачи пенсий – обеспечить материальную поддержку граждан в случаях наступления социальных рисков, предусмотренных в законодательстве. Оно представляет собой совокупность отношений по выплате государством в лице уполномоченных им субъектов, пенсий с целью выполнения своих обязательств перед теми гражданами, у которых право на пенсию возникло в результате прохождения военной службы.

Автор выделяет следующие особенности пенсионного обеспечения военнослужащих за выслугу лет: субъекты правоотношений, которым назначаются пенсии за выслугу лет, четко определены в законах; основной юридический факт, что приводит к их возникновения является специальный стаж, то есть выслуга лет для назначения этой пенсии необходимо оставление работы (военной службы), которая дает право на такую пенсию; дифференцированные условия определения размера пенсии в зависимости от занимаемой должности; прямая пропорциональная зависимость размеров пенсий от уровня денежного обеспечения соответствующих категорий военнослужащих, проходящих военную службу; финансируются пенсии за счет Государственного бюджета Украины; сумма начисленной пенсии не облагается независимо от ее размера.

Ключевые слова: субъекты правоотношений, право на пенсию, специальный стаж, выслуга лет, денежное обеспечение, Государственный бюджет.

Radchenko Ya. M. Pension provision for military servicemen for length of service.

The article is devoted to the peculiarities of the pension provision of military servicemen for length of service. The pension of military servicemen is a kind of gratitude to these people for their honest work in ensuring security and gives confidence in the current servicemen that they will not be left by the state at random in the event of damage to their health during their military service, or in the case of acquiring the right to a pension for years of service, because the main purpose and task of pensions – to provide material support to citizens in cases of social risks provided by law. It is a set of relations for the payment by the state, in the person of its authorized entities, pensions in order to fulfill their obligations to those citizens whose right to a pension arose as a result of military service.

The author highlights the following features of the pension provision of military servicemen for length of service: the subjects of legal relations to whom the pension for length of service is assigned, are clearly defined in the laws; the main legal fact that determines their occurrence is a special length of service, ie years of service; for the purpose of this pension it is necessary to leave the job (military service), which gives the right to such a pension; differentiated conditions for determining the amount of pension depending on the position held; direct proportional dependence of the size of pensions on the level of financial support of the relevant categories of servicemen serving in the military; pensions are financed from the State Budget of Ukraine; the amount of accrued pension is not taxed regardless of its size.

Key words: *subject of legal relations, right to a pension, special length of service, length of service, financial support, State Budget of Ukraine.*